

Sygn. akt II USK 547/21

POSTANOWIENIE

Dnia 21 czerwca 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jolanta Frańczak

w sprawie z odwołania S. P.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddziałowi w P.
o emeryturę górniczą,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 21 czerwca 2022 r.,
skargi kasacyjnej ubezpieczonego od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 18 listopada 2020 r., sygn. akt III AUa (...),

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w (...) wyrokiem z dnia 18 listopada 2020 r. oddalił apelację ubezpieczonego S. P. od wyroku Sądu Okręgowego w K. z dnia 11 lutego 2019 r., którym oddalono odwołanie od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddział w P. z dnia 4 sierpnia 2017 r., odmawiającej ubezpieczonemu prawa do emerytury górniczej, ponieważ nie wykazał on żadnego okresu pracy górniczej.

Według Sądu Apelacyjnego czynności wykonywane przez ubezpieczonego podczas zatrudnienia w K. w okresach od dnia 1 maja do dnia 30 września 1992 r. na stanowisku toromistrz i robotnik torowy, od dnia 1 października 1992 r. na stanowisku dyżurnego ruchu kolejowego oraz od dnia 1 sierpnia 1998 r. do dnia 17 maja 2017 r. na stanowisku operator rozjazdów transportu szynowego na odkrywce w dziale ruchu kolejowego nie były bezpośrednio związane z zatrudnieniem na odkrywce w kopalni węgla brunatnego przy ręcznym lub zmechanizowanym

urabianiu, ładowaniu oraz przewożeniu nadkładu i złożeń, przy pomiarach w zakresie miernictwa górniczego oraz przy bieżącej konserwacji agregatów i urządzeń wydobywczych, a także w przedsiębiorstwach i innych podmiotach wykonujących roboty górnicze dla kopalni węgla brunatnego, o którym mowa w art. 50c ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (obecnie jednolity tekst: Dz.U. z 2022 r., poz. 504 ze zm., dalej jako ustawa emerytalna). W szczególności nie spełniały warunku wykonywania ich na odkrywce, ponieważ o ile ubezpieczony wykonywał wówczas pracę przy przewożeniu węgla, to czynności te były wykonywane poza terenem, na którym wykonywane są prace związane z wydobyciem nadkładu i złożeń (odkrywki). Do jego obowiązków na stanowisku robotnika torowego należało bowiem utrzymanie w należytym stanie tras kolejowych, węglowych, stanowiących ciągi technologiczne zakładu górniczego, ręczne czyszczenie torów z węgla pod załadownią, odwadnianie torowisk, podbijanie i stabilizacja torów i rozjazdów, czy bieżące roboty remontowe torowisk. Jako dyżurny ruchu zajmował się ręcznym układaniem rozjazdów, przygotowywaniem i układaniem drogi przebiegu dla pociągów węglowych, czyszczeniem i smarowaniem rozjazdów, obserwowaniem przejeżdżających pociągów węglowych, zabezpieczeniem transportu węgla z odkrywki do elektrowni. Podobny charakter miała praca na stanowisku operatora rozjazdów, która polegała na ręcznym przekładaniu rozjazdów kolejowych, przygotowywaniu i układaniu drogi przebiegu dla pociągów węglowych, czyszczeniu, konserwacji i smarowaniu rozjazdów, obserwacji wyjeżdżających pociągów węglowych, zapewnieniu bezpiecznego transportu węgla z odkrywki do elektrowni, usuwaniu skutków zdarzeń i wypadków kolejowych, czyszczeniu spadającego węgla na tory i rozjazdy, organizacji odjazdów pociągów załadowanych węglem i pustych pod załadownię. Rozjazdy kolejowe znajdują się w pobliżu załadowni i jest ich kilka na każdej odkrywce oraz przy elektrowni.

Sąd Apelacyjny podniósł, że stosownie do wypracowanej w orzecznictwie definicji za „odkrywkę” należy rozumieć teren, gdzie jest prowadzone wydobycie węgla. Pojęciem tym można objąć także obiekty zlokalizowane poza obrysem górnej krawędzi odkrywkowej (poza tzw. wkopem), o ile służą one bezpośrednio do wydobywania kopalin i zwałowania nadkładu. Obiektem takim nie jest zaś kolejowa

trasa odstawy węgla od załadowni ze wszystkich odkrywek do elektrowni, gdzie pracował ubezpieczony, bowiem nie służy ona bezpośrednio do wydobywania kopalin i zwałowania nadkładu. Transport węgla z miejsca jego wydobycia odbywa się w pierwszej kolejności za pomocą przenośników taśmowych (względnie samochodów ciężarowych) natomiast koleje górnicze prowadzą transport wyłącznie od załadowni do elektrowni, a nie po terenie odkrywki. Z zeznań świadków wynika, że tylko do 1994 r. tory znajdowały się we wkopie, potem zastąpiono je przenośnikami taśmowymi. Ubezpieczony pracował na całej trasie odstawy węgla z załadowni do elektrowni, na torach położonych poza odkrywką rozumianą jako miejsce wydobycia węgla. Tym samym jego praca niezależnie czy była wykonywana na nastawni czy też na pozostałej części trasy kolei górniczej, nie może być uznana za pracę górniczą określoną w art. 50c ust. 4 ustawy emerytalnej.

Ubezpieczony w całości zaskarżył wyrok Sądu Apelacyjnego skargą kasacyjną, wnosząc o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i orzeczenie co do istoty sprawy, tj. zmianę wyroku Sądu Okręgowego w całości przez zmianę zaskarżonej decyzji i przyznanie prawa do emerytury górniczej, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu, a także o zasądzenie od organu rentowego na rzecz skarżącego zwrotu kosztów procesu zainicjowanego wniesieniem niniejszej skargi kasacyjnej według norm przepisanych.

W skardze kasacyjnej zarzucono naruszenia przepisów prawa materialnego: 1) art. 50c ust. 1 pkt 4 ustawy emerytalnej, przez jego błędną wykładnię i uznanie, że przepis ten wymaga, aby zatrudnienie stanowiące pracę górniczą ograniczało się wyłącznie do wykonywania prac bezpośrednio związanych z czynnościami ujętymi w tym przepisie (prac związanych z ręcznym lub zmechanizowanym urabianiem, ładowaniem oraz przewożeniem nadkładu i złoża, z pomiarami w zakresie miernictwa górniczego oraz z bieżącą konserwacją agregatów i urządzeń wydobywczych), podczas gdy jego prawidłowa wykładania prowadzi do wniosku, iż pracę górniczą stanowią także prace pośrednio związane z tymi czynnościami; 2) art. 50c ust. 1 pkt 4 w związku z art. 50a ust. 1 i 2 ustawy emerytalnej w związku z § 2 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 23 grudnia 1994 r. w sprawie określenia niektórych stanowisk pracy górniczej oraz stanowisk pracy

zaliczanej w wymiarze półtorakrotnym przy ustalaniu prawa do górniczej emerytury lub renty (Dz.U. z 1995 r. Nr 2, poz. 8, dalej jako rozporządzenie z dnia 23 grudnia 1994 r.), przez ich błędne niezastosowanie w sprawie w sytuacji, gdy skarżący w rzeczywistości spełniał wszystkie warunki do przyznania mu prawa do emerytury górniczej; 3) art. 32 ust. 1 Konstytucji RP, przez różnicowanie sposobu traktowania przez organy państwa (organ rentowy oraz Sądy obu instancji) osób znajdujących się w takiej samej sytuacji prawnej.

Zdaniem skarżącego w sprawie występują istotnie zagadnienia prawne, sprowadzające się do następujących pytań:

1) czy za pracę górniczą w rozumieniu art. 50c ust. 1 pkt 4 ustawy emerytalnej uważane może być wyłącznie zatrudnienie przy pracach łączących się „bezpośrednio” z procesami związanymi z wydobywaniem i transportem złoża (węgla brunatnego) na odkrywcę, czy też przepis ten ma zastosowanie również do prac związanych pośrednio z tymi procesami, między innymi do prac związanych z obsługą i utrzymaniem kolei górniczej w ciągu technologicznym odstawy złoża (węgla brunatnego) w kopalni odkrywkowej węgla brunatnego?

2) czy przez pojęcie odkrywki, o którym mowa w art. 50c ust. 1 pkt 4 ustawy emerytalnej należy rozumieć wyłącznie teren, gdzie jest prowadzone wydobycie węgla brunatnego (miejsce wykonywania czynności), czy też szerzej jako miejsce zatrudnienia pracowników kopalni odkrywkowej węgla brunatnego?

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie kwalifikuje się do przyjęcia jej do merytorycznego rozpoznania. Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli: 1) w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, 2) istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, 3) zachodzi nieważność postępowania lub 4) skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona.

W związku z tym wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania powinien wskazywać, że zachodzi przynajmniej jedna z okoliczności wymienionych w powołanym przepisie, a jego uzasadnienie zawierać argumenty świadczące o

tym, że rzeczywiście, biorąc pod uwagę sformułowane w ustawie kryteria, istnieje potrzeba rozpoznania skargi przez Sąd Najwyższy.

Wniesiona w sprawie skarga kasacyjna zawiera wniosek o przyjęcie jej do rozpoznania uzasadniony występowaniem istotnego zagadnienia prawnego (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.) Nie można jednak uznać, że skarżący wykazał istnienie tej przesłanki przyjęcia skargi do rozpoznania.

Zagadnieniem prawnym w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. jest zagadnienie, które wiąże się z określonym przepisem prawa materialnego lub procesowego lub uregulowaniem prawnym, których wyjaśnienie ma nie tylko znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy, ale także dla rozstrzygnięcia innych podobnych spraw. Wskazanie zagadnienia prawnego uzasadniającego wniosek o rozpoznanie skargi kasacyjnej powinno nastąpić przez określenie przepisów prawa, w związku z którymi zostało sformułowane, i wskazanie argumentów, które prowadzą do rozbieżnych ocen. Dopiero bowiem wówczas Sąd Najwyższy ma podstawę do oceny, czy przedstawione zagadnienie jest rzeczywiście zagadnieniem „prawnym” oraz czy jest to zagadnienie „istotne” (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002 nr 1, poz. 11; z dnia 13 sierpnia 2002 r., I PKN 649/01, OSNP 2004 nr 9, poz. 158; z dnia 14 lutego 2003 r., I PK 306/02, Wokanda 2004 nr 7-8, poz. 51; z dnia 10 stycznia 2012 r., I UK 305/11, LEX nr 1215784; z dnia 23 marca 2012 r., II PK 284/11, LEX nr 1214575; z dnia 10 września 2014 r., I CSK 729/13, LEX nr 1532950; z dnia 2 grudnia 2014 r., II CSK 376/14, LEX nr 1622307; z dnia 14 kwietnia 2015 r., II PK 217/14, LEX nr 678073; z dnia 28 października 2015 r., I PK 17/15, LEX nr 2021940; z dnia 14 stycznia 2016 r., II CSK 382/15, LEX nr 2090999). Problem przedstawiony jako istotne zagadnienie prawne nie może też sprowadzać się do zwykłej wykładni i stosowania prawa (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 16 marca 2009 r., III UK 90/08, LEX nr 707909 oraz z dnia 8 września 2008 r., III UK 55/08, niepubl.) ani sprowadzać się do wątpliwości skarżącego odnośnie do prawidłowości rozstrzygnięcia jego indywidualnej sprawy. Zatem rozstrzygnięcie zagadnienia prawnego lub wątpliwości interpretacyjnych nie może się sprowadzać do odpowiedzi na zarzuty skarżącego skierowane pod adresem zaskarżonego orzeczenia ani też do odpowiedzi na wątpliwości skarżącego, które można wyjaśnić

za pomocą obowiązujących reguł wykładni bądź w drodze prostego zastosowania przepisów (zob. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 16 stycznia 2003 r., I PK 230/02, OSNP-wkładka 2003 nr 13, poz. 5; z dnia 9 marca 2012 r., I UK 370/11, LEX nr 1215126; z dnia 23 marca 2012 r., II PK 284/11, LEX nr 1214575).

Ponadto skoro istotnym zagadnieniem prawnym w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. jest zagadnienie nowe, nierozwiązane dotąd w orzecznictwie, którego rozstrzygnięcie może przyczynić się do rozwoju prawa, to w konsekwencji nie można uznać, że w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.), jeśli Sąd Najwyższy zajął już stanowisko w kwestii przedstawianej w skardze i wyraził swój pogląd we wcześniejszych orzeczeniach, a nie zachodzą żadne okoliczności uzasadniające zmianę tego poglądu (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 16 stycznia 2003 r., I PK 230/02, OSNP - wkładka z 2003 r. nr 13, poz. 5; z dnia 10 marca 2010 r., II UK 363/09, LEX nr 577467; z dnia 12 marca 2010 r., II UK 400/09, LEX nr 577468; z dnia 19 stycznia 2012 r., I UK 328/11, LEX nr 1215423; z dnia 19 marca 2012 r., II PK 294/11, LEX nr 1214578).

Tymczasem przedstawione w skardze „zagadnienia prawne” są pozorne, ponieważ w istocie nie wykraczają poza zwykłą wykładnię prawa. Przypomnieć trzeba, że z uwagi na charakter pracy górniczej, angażującej we wzmożonym stopniu siły fizyczne i psychiczne zatrudnionych, ustawodawca przewidział odrębne zasady nabywania prawa do emerytur górniczych. Dlatego też przepisy normujące nabywanie prawa do emerytury górniczej muszą być wykładane ściśle, a dla oceny charakteru pracy górniczej nie mogą mieć decydującego znaczenia ani zakładowe wykazy stanowisk, ani protokoły komisji weryfikacyjnej kwalifikujące określone zatrudnienie jako pracę górniczą (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 26 kwietnia 2017 r., I UK 578/16, LEX nr 2305921; z dnia 13 lipca 2016 r., I UK 117/16, LEX nr 2096712; z dnia 16 marca 2011 r., I UK 331/10, LEX nr 811826; z dnia 28 kwietnia 2010 r., I UK 339/09, LEX nr 607444). Stąd istotne różnice między pracą górniczą pod ziemią a pracą górniczą na odkrywcę skutkowały przyjęciem odrębnej definicji „pracy górniczej na odkrywcę węgla brunatnego” w art. 50c ust. 1 pkt 4 ustawy emerytalnej. W orzecznictwie ugruntowany jest pogląd, że związek pracy zatrudnionych na odkrywcę w kopalni węgla brunatnego z pracą górniczą w rozumieniu art. 50c ust. 1 pkt 4 tej ustawy nie może być dowolnie szeroki, gdyż

przepis ten na to nie pozwala. Nie każda praca, która funkcjonalnie łączy się z eksploatacją odkrywki w kopalni węgla brunatnego jest pracą górniczą w rozumieniu ustawy (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 12 maja 2010 r., I UK 30/10, LEX nr 590314; z dnia 28 kwietnia 2010 r., I UK 337/09, LEX nr 601991; z dnia 28 kwietnia 2010 r., I UK 339/09; z dnia 16 marca 2011 r., I UK 331/10; z dnia 16 czerwca 2011 r., I UK 381/10, LEX nr 1043983; z dnia 3 lutego 2012 r., I UK 290/11, OSNP 2013 nr 1-2, poz. 16; z dnia 24 stycznia 2018 r., I UK 528/16, LEX nr 2449305; z dnia 19 maja 2019 r., I UK 53/18, LEX nr 2684862). W orzecznictwie przyjęto, że praca „na odkrywce” w kopalniach węgla brunatnego (siarki) jest odpowiednikiem pracy „w przodkach” pod ziemią tylko wtedy, gdy polega na wykonywaniu zatrudnienia przy pracach bezpośrednio i ściśle związanych z wydobywaniem kopalin lub pozyskiwaniem złóż (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28 kwietnia 2010 r., I UK 339/09 oraz z dnia 22 kwietnia 2011 r., I UK 360/10, LEX nr 949021). Wobec tego do prac górniczych zaliczono roboty górnicze przy urabianiu i ładowaniu (w tym strzałowe i odwadniające), roboty transportowe przy przewozie nadkładu i złoża, miernicze oraz bieżące prace konserwacyjne utrzymujące sprawność techniczną agregatów i urządzeń wydobywczych na stanowiskach wymienionych w załączniku nr 2 do rozporządzenia z dnia 23 grudnia 1994 r. W praktyce do pracy górniczej nie zakwalifikowano pracy operatora ciągnika rolniczego na odkrywce, przy pomocy którego wykonuje się prace pomocnicze przy naprawach, konserwacji urządzeń, a co za tym idzie - pracy przy obsłudze agregatów prądotwórczych, smarowniczych i sprężarkowych, wykorzystywanych przez brygady elektryków i mechaników do prac polegających na konserwacji urządzeń wydobywczych i transportujących nadkład i złoże na odkrywce (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16 października 2018 r., I UK 412/17, LEX nr 2562152) ani pracy przy naprawie koparek jednonaczyniowych i spycharek, które nie są maszynami wydobywczymi w kopalni węgla brunatnego, ale maszynami pomocniczymi (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 28 kwietnia 2010 r., I UK 339/09, LEX nr 607444; z dnia 5 maja 2011 r., I UK 395/10, LEX nr 863951; z dnia 23 października 2013 r., I UK 128/13, LEX nr 1455718; z dnia 16 stycznia 2014 r., I UK 307/13, czy z dnia 29 listopada 2017 r., I UK 181/17, LEX nr 2433083). Z kolei praca kierowcy-operatora samochodowego sprzętu technicznego

w odkrywce, wymieniona w poz. 6 załącznika nr 2 do rozporządzenia z dnia 23 grudnia 1994 r., może być uznana za pracę górniczą tylko wtedy, gdy polega na wykonywaniu czynności wyczerpująco opisanych w art. 50c ust. 1 pkt 4 ustawy emerytalnej (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27 czerwca 2019 r., I UK 95/18, LEX nr 2687721). W konsekwencji należy stwierdzić, że kwestia kwalifikacji bezpośrednio czy pośrednio związku zatrudnienia skarżącego z pracą wymienioną w art. 50c ust. 1 pkt 4 ustawy emerytalnej, przedstawiona w pierwszym zagadnieniu sformułowanym w skardze nie wykracza poza zwykłą wykładnię prawa, na tle dotychczasowej zgodnej i utrwalonej wykładni tego przepisu. Natomiast zastosowanie danego przepisu prawa w konkretnym przypadku jest domeną przesłanki przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania określonej art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c., a więc oczywistej zasadności skargi kasacyjnej, a do tej podstawy przedsądu skarżący się nie odwołał.

Wymienionych wyżej wymogów istotnego zagadnienia prawnego nie spełnia także drugi z problemów przedstawionych w skardze, ponieważ koncentruje się on wokół braku ustawowej definicji pojęcia „odkrywka”. Tymczasem odkodowanie tego pojęcia możliwe jest za pomocą zwykłej wykładni art. 50 ust. 1 pkt 4 ustawy emerytalnej, oczywiście z uwzględnieniem całej treści tego przepisu. Jak wskazał Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 13 stycznia 2022 r., II USK 404/21 (niepubl.), przy próbie zdefiniowania pojęcia „odkrywka” w rozumieniu art. 50 ust. 1 pkt 4 ustawy emerytalnej „znaczenie pierwszoplanowe i decydujące mają prace wymienione w tym przepisie, bowiem to one decydują o kwalifikacji zatrudnienia jako pracy górniczej. Taki jest punkt odniesienia, czyli o pracy górniczej decyduje ręczne lub zmechanizowane wykonywanie czynności opisanych w art. 50c ust. 1 pkt 4. Uprawnione jest zatem stwierdzenie, iż sam przepis determinuje znaczenie pojęcia odkrywka, czyli, że ze względu na funkcję przepisu (określenie zatrudniania jako pracy górniczej) znaczenie pojęcia odkrywka nie jest dowolnie szerokie, lecz przeciwnie uwarunkowane jest miejscem wykonywania prac opisanych w art. 50c ust. 1 pkt 4 ustawy”. Cytowana wykładnia pozwala stwierdzić, że pracownicy zatrudnieni na odkrywce, którzy nie wykonują tych prac nie wykonują pracy górniczej.

Oznacza to, że sformułowane w skardze zagadnienia należą do zwykłej wykładni prawa. W instytucji „przedsądu” nie chodzi zaś o zwykłą wykładnię prawa, gdyż wówczas funkcja tej instytucji będzie bezprzedmiotowa i postępowanie kasacyjne stanie się powszechną (trzecią) instancją (zob. uzasadnienia postanowień Sądu Najwyższego z dnia 13 lutego 2014 r., I UK 408/13, LEX nr 1646932 czy z dnia 27 kwietnia 2021 r., III USK 122/21, LEX nr 3245335). Tym samym omawiane zagadnienia nie mają rangi istotnego zagadnienia prawnego.

Mając powyższe na uwadze Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.